

18 augustus 2013

TWINTIGSTE ZONDAG DOOR HET JAAR

Lezingen: Jer. 38,4-6 + 8-10; Ps. 40; Heb. 12,1-4; Luc. 12,49-53 (C-jaar)

Verschenen in: *Tijdschrift voor Verkondiging* 85,4 (2013), 206-208

Riemer Roukema

Inleiding

Profetenlezing: Jeremia 38,4-6.8-10

In de profeet Jeremia herkennen wij Jezus in zoverre dat beiden een scherpe boodschap hadden en beiden onder de scepsis en het fysieke geweld van volksgenoten hebben geleden. Niet voor niets meenden sommigen van Jezus dat hij de wedergekomen profeet Jeremia was (Mat. 16,14). Jeremia kondigde aan dat de stad Jeruzalem zou worden ingenomen en verwoest door de Chaldeeën ofwel Babyloniërs. In Gods naam sprak hij uit dat de inwoners van de stad moesten vluchten en overlopen naar de Chaldeeën als zij in leven wilden blijven. Jezus had later een soortgelijke boodschap met betrekking tot de omsingeling van Jeruzalem door de Romeinse legers (bijvoorbeeld Luc. 21,20-24). Ook hij sprak van de onafwendbare verwoesting van de stad en beval zijn leerlingen aan op tijd te vluchten.

Jeremia 38 bevat het aangrijpende verhaal van de profeet die in een put wordt geworpen maar op voorspraak van de Ethiopiër Ebed-Melek ('dienstknecht van de koning' betekent dat) er weer uit gehaald wordt. De in het leesrooster voorgestelde afbakening, vooral de weglating van Jeremia 38,7, is exegetisch en narratief echter onverantwoord. Het verdient de voorkeur Jeremia 38,1-10 of beter nog 38,1-13 te lezen. Deze profetenlezing is gekozen als een oudtestamentische illustratie bij de weerstand die Jezus later zou ondervinden, terwijl er ook mensen waren die het voor zowel Jeremia als Jezus opnamen. Met deze lezing wordt Jeremia impliciet opgevoerd als 'type' van Jezus. Dit patroon, dat oudtestamentische personen en gebeurtenissen worden opgevat als voorafbeeldingen van Jezus en van de christelijke gemeente, bestaat al sinds de eerste decennia van het christendom, zo blijkt uit 1 Korintiërs 10,1-11.

Evangelielezing: Lucas 12,49-53

In de evangelielezing leren we Jezus kennen op een wijze die velen zou kunnen afschrikken. Juist daarom is er reden om aan te nemen dat deze woorden op hemzelf teruggaan en hem niet door zijn eerste leerlingen of latere christenen in de mond gelegd zijn.

Het vuur waarvan Jezus zegt dat hij dit op aarde is komen werpen kan worden uitgelegd als een goddelijk oordeel (vgl. Luc. 3,9) of kan betrekking hebben op de komst van de Geest (vgl. Luc. 3,16; Hand. 2,3v). Deze Geest kan trouwens een reinigende werking hebben, en dan liggen de beide betekenissen van 'vuur' in elkaars verlengde. Ook kunnen we denken aan het vuur van zijn boodschap aangaande de spoedige komst van Gods koninkrijk. Omdat Jezus in Lucas 9,54v afwijzend reageert op het voorstel om vuur uit de hemel op een ongest-vrij dorp te laten neerkomen, mogen we aannemen dat hij in Lucas 12,49 niet denkt aan vuur als straf maar aan het vuur van zijn boodschap, waarvan hij hoopt dat het de mensheid in vlam zal zetten. In theorie kan 'op de aarde' ook worden vertaald als 'op het land', Israël namelijk, maar omdat het woord *gê* bij Lucas vaak genoeg 'aarde' betekent, ligt de vertaling 'op de aarde' hier meer voor de hand. Deze uitspraak getuigt van Jezus' buitengewone droom en pretentie, dat hij iets kwam brengen dat voor de aarde van essentieel belang is. Wie zo iets van zichzelf denkt, is meestal een dwaas of een mens met een te groot ego. De evangelist ziet deze woorden echter stellig bevestigd in de verspreiding van het evangelie over gehele aarde (vgl. zijn tweede boek, Hand. 1,8; 28,30v). Voor de evangelist en voor de latere gelovige zijn

dit niet woorden van een megalomane geest, maar van de Zoon van God (Luc. 3,22; 4,3.9; 8,28 enz.).

Jezus' uitspraak over de doop die hij heeft te ondergaan (*baptisthênai*) slaat op de gewelddadige dood die hij verwacht en die hem benauwt. In het evangelie van Marcus 10,38v komt deze beeldspraak voor in verband met de vraag van Jakobus en Johannes om in Jezus' toekomstige heerlijkheid links en rechts van hem te mogen zitten. Wellicht zinspeelt Jezus in Lucas 12,50 in het bijzonder op Psalm 69,2v.15v, waar de dichter eveneens spreekt van water waarin hij ondergedompeld wordt (wat Symmachus hier vertaalt met *ebaptisthên*). Deze psalm is elders in het Nieuwe Testament uitgelegd als een gebed van Christus. In het lectionarium is voor Psalm 40 gekozen, die in het vroegste christendom ook al is opgevat als woorden van Christus, met betrekking tot zijn komst in de wereld om Gods wil te doen. In Hebreëen 10,5-10 wordt deze psalm uitgelegd als profetie van het offer van Jezus Christus tot in de dood – hetzelfde thema dus als waarop Jezus duidt in Lucas 12,50.

Met zijn uitspraak over de benauwdheid die hij ervaart totdat zijn onderdompeling in de dood is volbracht, laat Jezus ons recht in zijn innerlijk kijken. De uitdrukking 'tot die volbracht is' correspondeert met het laatste woord dat Jezus volgens het evangelie van Johannes (19,30) aan het kruis spreekt voor hij sterft: 'Het is volbracht'.

Vervolgens erkent Jezus dat zijn boodschap geen vrede maar (veeleer?) tweedracht veroorzaakt. De commentaren en vertalingen zijn verdeeld (!) over de betekenis van de constructie *ouchi... all' ê*; vertaald wordt of 'nee... veeleer...' of 'niets dan...'. De eerste uitleg is te vinden in de Willibrordvertaling: 'nee... eerder verdeeldheid' en in de gezaghebbende commentaren van Fitzmyer en Bovon. Deze weergave impliceert dat Jezus ook wel vrede is komen brengen, maar meer nog verdeeldheid. Voor de tweede interpretatie is gekozen in de Nieuwe Bijbelvertaling: 'Geenszins, ... ik kom verdeeldheid brengen'. Deze vertaling wordt gesteund door gezaghebbende grammatica's en verdient taalkundig de voorkeur, al is zij bijbels-theologisch moeilijk te verteren. Deze weergave staat in contrast met de zang van de engelen die zijn geboorte bekendmaken: 'vrede op aarde' (Luc. 2,14); zij voegen daaraan echter toe: 'onder de mensen in wie hij [God] een welgevallen heeft', hetgeen kan worden opgevat als een beperking. Jezus verklaart hier dat die vrede niet zomaar voor iedereen geldt; ongenuanceerd ontkent hij zelfs dat hij vrede is komen brengen. Ook Jeremia keerde zich tegen een (volgens hem) valse aankondiging van vrede (Jer. 6,14; 8,11 enz.; vgl. ook Luc. 19,42). Jezus is hier uiterst realistisch en benadrukt de verdeeldheid die zijn boodschap in families kan teweegbrengen, aangezien die de een wel en de ander niet aanspreekt. Hij grijpt hier terug op een woord uit Micha 7,6. De epistellezing uit Hebreëen 12,1-4 bevestigt dat het leven in Jezus' navolging een strijd is.

Literatuur

R. Roukema, 'Jezus' onderdompeling volgens Lucas 12,50 en Psalm 69', in C.J. den Heyer (red.), *Tussen kathedr en kansel. Egbert de Vries – 65 jaar. Een bundel artikelen voor een origineel en eigenzinnig theoloog*, Kampen 1998, 74-80; ook op <http://www.riemerroukema.nl/downloads/RiemerRoukema-0172.pdf>